

CHARAKTERISTIKA PLZEŇSKÉHO KRAJE

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Hranici kraje na západě tvoří státní hranice se SRN (Bavorskem). Severozápadně leží kraj Karlovarský, severovýchodně kraj Středočeský a na jihovýchodě kraj Jihočeský.

Svou rozlohou 7 561 km² je třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na deváté místo v ČR. Sedm okresů kraje (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov) představuje územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení.

Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska geografického systému lze Plzeňský kraj rozdělit do několika oblastí: Plzeňská pahorkatina, Brdská vrchovina (část), Český les a Šumava. Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné.

Zásoby nerostných surovin, které představují základní potenciál pro rozvoj zpracovatelského průmyslu, se v Plzeňském kraji soustřeďují zejména do vnitrozemí (oblast kolem Plzně). Jedná se o zásoby černého uhlí, žáruvzdorné a keramické jíly a stavební kámen. V oblasti podhůří Šumavy se nalézá vápenec. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. Zemědělská půda pokrývá cca 50,2 % celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy 67,9 %). Lesní hospodářství je charakteristické dostatečnými přírodními zdroji dřeva. Podíl zalesněné plochy na celkové rozloze kraje činí 39,7 % (zejména vlivem lesnatých ploch Šumavy, Českého lesa a Brdské vrchoviny). Z celkového objemu těžby jehličnatého dřeva v ČR zaujímá Plzeňský kraj druhé místo.

Životní prostředí Plzeňského kraje v rámci ČR můžeme hodnotit příznivě. Hodnoty měrných emisí podle REZZO1-4 v Plzeňském kraji dosahují nižších hodnot než v ČR. V roce 2010 představovaly měrné emise oxidu siřičitého 1,02 t/km², což je 47,3 % úrovně měrných emisí v ČR, měrné emise oxidů dusíku 1,56 t/km² (tj. 51,6 % úrovně ČR), oxidu uhelnatého 2,65 t/km² (tj. 52,5 % úrovně ČR) a tuhých emisí 0,62 t/km² (tj. 78,0 % úrovně ČR).

K nejméně zatíženým oblastem náleží horské partie Šumavy, Českého lesa, západní Brdy a oblast v okolí Manětína a Nečtin. Ochranu přírody na Šumavě zabezpečuje NP a CHKO Šumava. Na území Plzeňského kraje se vyskytují čtyři chráněné krajinné oblasti (Šumava, Český les, Chodsko, Křivoklátsko) a 187 maloplošných chráněných území.

Výjimku tvoří Plzeň a její okolí, kde je životní prostředí extrémně narušeno. Měrné emise zjištěné v okrese Plzeň - město mnohonásobně převyšují hodnoty měrných emisí v ČR. Plzeň se svým okolím je zatížena vysokou koncentrací průmyslových aktivit a silniční dopravou. Přetížená silniční síť výrazně zhoršuje emisemi (oxidy dusíku a uhlovodíky) a hlukem kvalitu životního prostředí. Devastace krajiny po těžbě je nejrozsáhlejší v prostorech Nýřany-Tlučná-Vejprnice, Břasy-Radnice, Stříbrska a Ejpovicka.

Silniční síť v Plzeňském kraji je tvořena 5 129 km silnic, z toho 421 km pokrývají silnice I. třídy 1 500 km silnice II. třídy a 3 099 km silnice III. třídy. Dálnice se v Plzeňském kraji rozkládají v délce 109 km, z toho nejvíce v okrese Tachov (45 km), dále pak v okresech Rokycany (26 km) a Plzeň-sever (19 km). Provozní délka železničních tratí činila k 1. 1. 2011 v Plzeňském kraji 711 km.

Pro Plzeňský kraj je typický vysoký počet malých sídel s nerovnoměrným rozmístěním, chybí zde města střední velikosti, struktura středisek je v porovnání s ČR atypická. Město Plzeň se svými 167 302 obyvateli představuje protiklad k malým sídlům, neboť je po Praze druhým nejvýznamnějším centrem v Čechách. Plzeňský kraj má 56 měst, ve kterých žije 385 277 obyvatel tj. 67,3 % z celkového počtu obyvatel kraje.

Od 1. 1. 2003 byla na základě zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností Česká republika nově administrativně rozdělena do 205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. byly stanoveny správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Po ukončení činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) tak byla významná část jejich kompetencí přenesena na obce s rozšířenou působností. Plzeňský kraj byl rozdělen do 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a do nich spadajících 35 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Mezi obce s rozšířenou působností patří: Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

Většina rozvojových sídel leží na rozvojových osách regionálního významu a na západní radiální ose spojující Plzeň s Prahou a směřující koridorem k hranici s Německem. Mimo tyto osy se nachází řídce zalidněná území s převládající obytnou a zemědělskou funkcí s nedostatečně vyvinutou sociální a technickou infrastrukturou a omezenou dopravní obslužností. K oživení těchto sídel přispěje vznik malých podniků, obnova řemesel a rozvoj služeb vázaných na cestovní ruch. Aby mohly být některé aktivity alespoň částečně realizovány, sdružují se obce do mikroregionů.

V období let 1990 až 2011 dosáhla intenzita bytové výstavby nejvyšší hodnoty v roce 2008, kdy 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 4,70 dokončených bytů. V roce 2011 dosáhla intenzita bytové výstavby hodnoty 2,55. V porovnání s minulým rokem se počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel snížil o 0,78.

Plzeňský kraj je s počtem obyvatel 571 709 osob (k 31. 12. 2011) šestým nejmenším krajem v České republice a tvoří tak 5,4 % z celkového počtu obyvatel ČR. Rozložení obyvatel v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Téměř 30 % obyvatel žije v Plzni a další více než pětina obyvatel je soustředěna do 13 měst s více než 5-ti tisíci obyvateli. V menších městech do 4 999 obyvatel žije zhruba 16,9 % obyvatel Plzeňského kraje.

Plzeňský kraj je v ČR třetím nejhřidčeji zalidněným krajem. Hustota obyvatel v kraji představuje 75,6 obyvatel na km² (hustota ČR 133,2 obyvatel na km²). Nejnižší hustoty v Plzeňském kraji dosahují okresy Tachov (hustota 38,5 obyvatel na km²) a Klatovy (hustota 45,0 obyvatel na km²).

Z hlediska věkové struktury patří Plzeňský kraj k územím se starším obyvatelstvem v ČR, průměrný věk obyvatel kraje dosáhl v r. 2011 výše 41,5 let, v okrese Plzeň – město dokonce 42,4 let, naproti tomu v okrese Tachov pouhých 39,8 let. Vysoký podíl staršího obyvatelstva v Plzeňském kraji je patrný též z indexu stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 – 14 let). V roce 2011 zde tento index dosáhl výše 116,6, což je po Praze a Zlínském kraji třetí nejvyšší hodnota v ČR (index stáří ČR 110,4). V rámci kraje dosáhl index stáří nejvyšších hodnot v okresech Plzeň-město (136,5), Rokycany (123,9) a Klatovy (121,2), naopak velmi nízký je v okrese Tachov (88,7).

Počet obyvatel ČR se v roce 2011 v porovnání s rokem 2010 snížil o 27 325 obyvatel. Počet živě narozených dětí se v ČR meziročně snížil o 8 480 dětí, tj. pokles o 7,2 % . V roce 2011 dosáhl přirozený přírůstek 1 825 osob. Na růstu obyvatel ČR se podílel především přírůstek stěhováním, který činil 16 889 osob.

Počet obyvatel v Plzeňském kraji se v roce 2011 v porovnání s rokem 2010 snížil o 336 obyvatel. Počet živě narozených klesl meziročně o 676 osob, tj. pokles o 10,8 %. Přirozený přírůstek dosáhl záporné hodnoty - 322 osob. Migrační saldo představovalo 775 osob.

V roce 2011 dosáhl v Plzeňském kraji relativní počet živě narozených dětí hodnoty 9,7. V porovnání s celorepublikovým průměrem byla tato hodnota nižší. Relativně nejvíce dětí se narodilo v okresech Plzeň-město (10,1) a Plzeň-sever (9,8). V počtu potratů 42,7 na 100 narozených zaujímá Plzeňský kraj druhé místo v ČR po Ústeckém kraji. V porovnání s ČR byla potratovost v Plzeňském kraji výrazně vyšší. Na 100 narozených připadlo v Plzeňském kraji o 7 potratů více než v ČR. Výrazně vyšší potratovosti v porovnání s krajským průměrem dosáhly okresy Tachov (54,4) a Plzeň-město (44,0).

V počtu sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu dosáhl Plzeňský kraj celorepublikového průměru. Relativně nejvíce sňatků bylo uzavřeno v okresech Plzeň-město (4,5) a Plzeň-sever (4,4). V porovnání s ČR byla rozvodovost v Plzeňském kraji nepatrně vyšší. Nejvíce manželství (3,1) bylo rozvedeno v okrese Rokycany, nejméně v okresech Klatovy a Tachov (2,6).

V roce 2011 představoval podíl Plzeňského kraje na celkovém hrubém domácím produktu v běžných cenách 4,8%. V přepočtu HDP na 1 obyvatele (325 753 Kč) se v porovnání s ostatními kraji umístil na třetím místě.

K významným potravinářským podnikům Plzeňského kraje patří: Plzeňský Prazdroj a.s., založený v roce 1843, největší český exportér piva do téměř 50 zemí světa, který je součástí mezinárodní skupiny SABMiller plc, druhé největší pivovarnické společnosti, Stock Plzeň a.s., tradiční výrobce lihovin, v současné době největší výrobce lihovin v České republice, Bohemia Sekt Českomoravská vinařská a.s. ve Starém Plzenci významný producent vín.

K významným průmyslovým odvětvím v regionu náleží strojírenství, které je spojováno především se jménem Škoda. Hlavním výrobním sortimentem jsou zařízení pro klasickou i jadernou energetiku a petrochemii, výrobky hutí a kováren, těžké obráběcí stroje, zařízení pro válcovny, zařízení pro zpracování cukrové třtiny, hydraulické a vulkanizační lis, převodovky, kolejové dopravní

prostředky, trolejbusy, kompletní elektrické pohony. Rozvíjí se i vlastní výzkum a obchodní společnost. Dalšími důležitými průmyslovými podniky, které ovlivňují ekonomiku kraje, jsou: DIOSS Nýřany a.s., orientovaná na výrobky z plechů a trubek, Okula Nýrsko a.s. zaměřená především na zpracování plastických hmot, LASSELSBERGER, s.r.o., který reprezentuje keramický průmysl a který tvoří společnosti (Chlumčanské keramické závody, Keramika Horní Bříza, Rako Rakovník, Cemix Čebín a Calofrig Borovany).

Plzeňský kraj je díky své poloze přitažlivý pro zahraniční investory. Zahraničním investicím dominuje japonský závod Panasonic AVC Networks Czech s.r.o. který vyrábí panely s plochými zobrazovacími displeji. K významným zahraničním firmám se řadí YAZAKI Wiring Technologies Czech s.r.o. s výrobou komponentů pro automobilový průmysl, firma VISHAY ELECTRONIC s.r.o., zabývající se výrobou elektronických součástek, BORGERS Cs spol. s.r.o. s výrobou plastových výrobků, MD ELEKTRONIK spol. s.r.o. s výrobou kabelových propojek, Daikin Industries Czech Republic s.r.o. s výrobou a opravami průmyslových chladicích a vzduchotechnických zařízení.

Ke zmírňování sociálně ekonomických rozdílů přispívá přeshraniční spolupráce se sousedním Bavorskem v rámci euroregionů. Evropský program podpory přeshraniční spolupráce využívají v Plzeňském kraji okresy Domažlice a Klatovy v euroregionu Šumava a okres Tachov euroregionu Egrensis.

V roce 2010 bylo v Plzeňském kraji zaměstnáno **(podle pracovištní metody včetně podnikatelských subjektů do 20 zaměstnanců)** 206,9 tis. fyzických osob, což je 36,2 % z celkového počtu obyvatel v kraji. Průměrná hrubá měsíční mzda na fyzické osoby dosáhla 21 989 Kč a Plzeňský kraj se zařadil na 4. místo v ČR po Hl. m. Praze, Středočeském a Jihomoravském kraji. Průměrná mzda však byla v porovnání s celorepublikovým průměrem o 4,9 % nižší.

Podle registru ekonomických subjektů bylo k 31. 12. 2011 v Plzeňském kraji evidováno 147 419 ekonomických subjektů, z toho bylo nejvíce soukromých podnikatelů nezapsaných v obchodním rejstříku. Většina ekonomických subjektů kraje (39,7 %) má sídlo v okrese Plzeň-město. Výraznou úlohu v zaměstnanosti Plzeňského kraje sehrává 55 subjektů s více než 500 zaměstnanci, z toho 24 jich zaměstnává více než 1 000 pracovníků.

Mezi organizace s větším počtem zaměstnanců patří v Plzeňském kraji Fakultní nemocnice, Psychiatrická léčebna Dobruška, Plzeňský Prazdroj a.s., Západočeská univerzita v Plzni, Panasonic AVC Networks Czech, s.r.o., IDEAL AUTOMOTIVE Bor, s.r.o., VISHAY ELECTRONIC, spol. s.r.o., HP-Pelzer s.r.o., ŠKODA TRANSPORTATION a.s., ŠKODA POWER s.r.o., ŠKODA JS a.s., MD ELEKTRONIK spol. s.r.o., LASSELSBERGER, s.r.o., Statutární město Plzeň, Plzeňské městské dopravní podniky, a.s., BRUSH SEM s.r.o., BORGERS CS spol. s.r.o. Plzeň, KS-EUROPE s.r.o., International Automotive Components Group s.r.o.

V rámci ČR patří Plzeňský kraj k oblastem s nižší mírou nezaměstnanosti. K 31. 12. 2011 bylo evidováno úřadem práce 23 308 uchazečů o zaměstnání. Porovnáme-li ostatní kraje ČR podle nejnižší míry nezaměstnanosti, zaujímá Plzeňský kraj s mírou nezaměstnanosti 7,01 % druhé místo. Nejvyšší míry nezaměstnanosti dosahují okresy Tachov (10,04 %) a Klatovy (8,66 %), naopak nejnižší míra nezaměstnanosti je zastoupena v okresech Rokycany (5,75 %) a Plzeň-jih (5,80 %).

K 31. 12. 2011 bylo v Plzeňském kraji 2 603 volných míst, na 1 volné pracovní místo připadlo 9 uchazečů. Mezi jednotlivými okresy Plzeňského kraje byla zjištěna nejlepší situace v okresech Plzeň-město, kdy na jedno volné pracovní místo připadlo 5 uchazečů a naopak nejhorší stav byl zaznamenán v okrese Rokycany 26 uchazečů na jedno volné pracovní místo. Nezaměstnaní absolventi a mladiství představovali v Plzeňském kraji 5,7 % z celkového počtu neumístěných uchazečů.

Z hlediska struktury pracovních sil nejobtížněji hledají zaměstnání zaměstnanci s nízkou kvalifikací, osoby se zdravotním omezením, absolventi škol a administrativní pracovníci se středoškolským vzděláním. Naopak nedostatek pracovníků převládá v technických profesích.

Ve zdravotnictví zabezpečuje lůžkovou péči v kraji síť 11 nemocnic s 3 545 lůžky (včetně ambulantní části). Síť předškolních a školských zařízení v kraji představuje 263 mateřských škol 222 základních škol, 14 gymnázií, 46 oborů odborného vzdělání na středních školách bez nástavbového studia. Vysokoškolské vzdělání nabízí Západočeská univerzita ve svých 8 fakultách (ekonomické, pedagogické, filozofické, právnické, aplikovaných věd, strojní, elektrotechnické a zdravotnických studií) a lékařská fakulta v Plzni, která patří pod Univerzitu Karlovu v Praze.

Pro cestovní ruch jsou v kraji příznivé podmínky. Město Plzeň nabízí mnoho kulturních památek, zajímavé je i jeho historické podzemí, které svým rozsahem cca 20 km patří k nejrozsáhlejším ve střední Evropě. K přírodním zajímavostem v Plzni patří Bolevecká rybníční soustava, což je z technického i krajinářského hlediska unikátní pozdně gotické dílo z 15. století. Je zde hustá síť rekreačních a turistických cest. K dalším často navštěvovaným místům patří zoologická a botanická zahrada města Plzně a vrchy v okolí Plzně – Krkavec, Chlum a Sylván s rozhlednami.

Ke kulturním památkám kraje patří barokní zámek Manětín, klášterní konvent v Plasích (národní kulturní památka), zříceniny gotických hradů Radyně a Buben, renesanční zámek Kaceřov, zřícenina hradu Rabštejn nad Střelou, renesanční zámek Horšovský Týn, vodní hrad Švihov, zámek Kozel, barokní zámek Nebílovy, zámek Lužany, klášter v Kladrubech, hrad Kašperk, zřícenina gotického hradu Libštejn a mnoho dalších. Také Domažlice a jejich tradiční každoroční srpnové Chodské slavnosti přitahují pozornost mnoha návštěvníků.

Výborné podmínky pro letní i zimní rekreaci nabízí Šumava díky svým četným turistickými cykloturistickým stezkám. Pro sjezdové i běžecké lyžování je zde mnoho upravovaných sjezdovek a běžeckých tras. K rekreaci a zlepšení zdravotního stavu je možno využít pobytu v Konstantinových Lázních, které jsou zaměřeny na prevenci, léčbu a rekonvalescenci kardiovaskulárních chorob, na léčení pohybového aparátu, výměny látkové a dýchacího ústrojí. K dalším místům vhodným pro rekreaci v kraji patří přehradní nádrž Hracholusky a vodáky hojně využívaná řeka Berounka.